

วินาธรีชีวะ-เครื่องดนตรีทิพย์: การศึกษาความแพร่หลาย
ในอินเดีย และภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
และการศึกษาความหมายทางคติชนวิทยาในมิติแห่งเทพปกรณัม
Vinadhari Shiva-A Divine Musical Instrument:
The Study of Diffusion in India and Southeast
Asia and the Study of It's Folkloristic Meaning
in Mythological Dimension.

พิพัฒน์พงษ์ ศรีคีตกรหริทาส¹
Pipatpong Srikitakonharidas

¹นักศึกษาลัทธิศรัทธาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาคติชนวิทยา คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยนเรศวร

บทคัดย่อ

การวิจัยเกี่ยวกับเครื่องดนตรีในตระกูลวิณารสีวะ เป็นการวิจัยเชิงคติชนวิทยาในมิติแห่งเทพปกรณัม โดยใช้การรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลแบบสหวิทยาการให้ครอบคลุมพื้นที่การวิจัยที่มีขอบเขตกว้างขวางในพื้นที่ประเทศสาธารณรัฐอินเดียและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คำว่า “วิณารสีวะ” มีความหมายตรงตามอักษรว่าพระศิวะผู้ทรงถือวิมา ซึ่งลักษณะพิเศษคือเป็นเครื่องดนตรีชนิดนี้คือการครอบกล่องเสียงไว้ที่หน้าอกบริเวณหัวใจ การวิจัยดังกล่าวจึงเป็นการศึกษาความสัมพันธ์ของเครื่องดนตรีวิมาในวัฒนธรรมโลกที่เชื่อมโยงมาถึงต้นกำเนิดเครื่องดนตรีในตระกูลวิณารสีวะในอินเดียโบราณ ที่ปรากฏความแพร่หลายในงานศิลปกรรมอันเนื่องมาจากความเชื่อในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และศาสนาพุทธ ในวัฒนธรรมอินเดียโบราณและความแพร่หลายมาสู่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยปรัชญาศาสนาที่แฝงอยู่ในรูปแบบทางประติมานวิทยาของศิลปกรรมรูปเครื่องดนตรีชนิดนี้มีความเชื่อมโยงกับมิติทั้ง 3 คือ 1. มิติแห่งปัจเจกบุคคล 2. มิติแห่งสังคมและวัฒนธรรม และ 3. มิติแห่งเทพปกรณัม ประเด็นสำคัญที่สุดคือเครื่องดนตรีในตระกูลวิณารสีวะแสดงความเชื่อมโยงกับสัจธรรมสูงสุดของศาสนาพราหมณ์-ฮินดูอย่างเด่นในด้านความเชื่อเรื่องความบริสุทธิ์ศักดิ์สิทธิ์ของแม่น้ำคงคาที่ไหลมาจากสวรรค์เพื่อชำระล้างบาปแก่สรรพชีวิตในโลกพิภพอย่างเด่นชัด

อนุภาคความหนาแน่นของเครื่องดนตรีในตระกูลวิณารสีวะมีการกระจายตัวอยู่ในวัฒนธรรมอินเดียโบราณ และได้แพร่หลายมาสู่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ปรากฏรูปแบบศิลปกรรมอันเนื่องมาจากศาสนาในกลุ่มรัฐโบราณที่ได้รับอิทธิพลจากอินเดียโบราณ ได้แก่ ศิลปะขวา ศิลปะจาม ศิลปะขอม ศิลปะทวารวดี และศิลปะพุกามที่เจริญรุ่งเรืองขึ้นต่อจากอินเดีย เมื่อรัฐโบราณในยุคต้นได้เสื่อมลงก็ปรากฏรัฐใหม่ที่เจริญรุ่งเรืองขึ้นมาภายหลัง ดังนั้น การศึกษาทางด้านศิลปกรรมในสังคมและวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในปัจจุบัน จึงครอบคลุมพื้นที่ซึ่งปรากฏหลักฐานทางด้านศิลปกรรมเกี่ยวกับเครื่องดนตรีในตระกูลนี้ ได้แก่ ประเทศสาธารณรัฐอินโดนีเซีย ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ประเทศสาธารณรัฐประชาชน

กัมพูชา ประเทศไทย ประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ และประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

หลักฐานทางด้านศิลปกรรมแสดงให้เห็นการสืบทอดเครื่องดนตรีในตระกูลวีณาธรีศวะจากอินเดียโบราณมาสู่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นลำดับ โดยงานศิลปกรรมอันเนื่องมาจากศาสนาที่ปรากฏในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีการพัฒนารูปแบบไปตามความนิยมของกลุ่มชนต่างๆ จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของกลุ่มชนและเป็นจิตวิญญาณที่ส่งต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ปรากฏชื่อเรียกเครื่องดนตรีในตระกูลวีณาธรีศวะแตกต่างกันไปในพื้นที่วัฒนธรรมต่างๆ เช่น ตยละ อูร์ วีณา ชะแซ ฉะฉาย พิณน้ำเต้า และพิณเปี้ยะ เป็นต้น ในบางสังคมและวัฒนธรรมมีการสืบทอดองค์ความรู้และพัฒนารูปแบบเครื่องดนตรีให้เป็นส่วนหนึ่งของสังคมและอยู่มาถึงปัจจุบัน และบางสังคมและวัฒนธรรมก็เสื่อมความนิยมลงจนไม่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน ดังนั้น หลักฐานทางด้านศิลปกรรมจึงมีความสำคัญยิ่งต่อการสืบค้นและตีความทางรูปแบบศิลปะที่สามารถแสดงอนุภาคที่เชื่อมโยงไปถึงต้นแบบในอินเดียได้อย่างดีที่สุด

ข้อมูลในการวิจัยกับการตีความทางด้านคติชนวิทยาและการวิเคราะห์แบบสหวิทยาการ แสดงให้เห็นว่าเครื่องดนตรีในตระกูลนี้มีรูปแบบทางประติมานวิทยาที่แสดงถึงมหาปรัชญาแห่งพระศิวะมหาเทพทรงเครื่องดนตรีวีณา ที่สามารถเชื่อมโยงได้ถึงกระแสเสียงที่เป็นดังสายน้ำของแม่น้ำคงคาอันบริสุทธิ์ศักดิ์สิทธิ์ หลักฐานข้อมูลสนามที่ผู้วิจัยได้รวบรวมจากต้นแม่น้ำคงคาที่บริเวณโคมุขเชิงเขาศิวลิงค์ เรือยมาตามเมืองสำคัญต่างๆ เช่น อุดรธานี จันทบุรี ภูเก็ต หริทวาร และพาราณสี ปรากฏนัยสำคัญของแม่น้ำคงคาที่ประชาชนชาวอินเดียมีความเชื่อถือในความศักดิ์สิทธิ์สูงสุดกว่าแม่น้ำทั้งปวง สามารถชำระล้างบาปและความชั่วร้ายต่างๆ ให้หมดไปได้ และนำเอาจิตวิญญาณของมวลมนุษย์กลับไปสู่พระผู้เป็นเจ้าบนสวรรค์ มหาปรัชญานี้จึงเป็นการเชื่อมโยงระหว่างเครื่องดนตรีในตระกูลวีณาธรีศวะกับกระแสของแม่น้ำคงคาสวรรค์ได้อย่างลึกซึ้ง

ผลของการวิจัยแสดงให้เห็นว่าเครื่องดนตรีในตระกูลวินาธรีศิวะ ที่ปรากฏลักษณะทางประติมานวิทยาเกี่ยวข้องกับพระศิวะมหาเทพ มีความสัมพันธ์อย่างลึกซึ้งกับกระแสแห่งแม่น้ำคงคา โดยการตีความทางสัญลักษณ์และมหาปรัชญาได้ให้ความหมายเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดย “กาละ” หรือกาลเวลาอันยาวนานหลายพันปี และ “เทสะ” หรือสภาวะแห่งสถานที่ในสังคมและวัฒนธรรมต่างๆ ที่ผ่านการหล่อหลอม วิวัฒนาการและพัฒนาารูปแบบของเครื่องดนตรีในตระกูลวินาธรีศิวะนับแต่อดีตมาถึงปัจจุบัน เป็นเหตุผลที่ทำให้เครื่องดนตรีชนิดนี้เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและวัฒนธรรมอินเดียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และความหมายที่ถูกปกปิดไว้ด้วยมายาแห่งพระผู้เป็นเจ้าที่ทรงสำแดงด้วยการตีฉิ่ง ในประเด็นสำคัญคือการบรรลุโมกษะหรือบรรลุสู่สัจธรรมสูงสุดโดยมีเครื่องดนตรีที่ครอบคลุံเสียงไว้ที่หัวใจเป็นสัญลักษณ์ มหาปรัชญานี้จึงคงไว้ซึ่งพระราชกระแสอันเป็นทิพย์ที่จรลงโลกไว้ตลอดมาและตราบชั่วนิรันดร์

คำสำคัญ: วินาธรีศิวะ, วินา, พิณเป็ยะ

Abstract

A research of the ‘Vinadhari Shiva’ musical instrument is the folklore research in the Mythology dimension. The interdisciplinary data collection and analysis is applied to cover the wide study scope in the areas of Republic of India and the Southeast Asia region. The word ‘Vinadhari Shiva’ has the literal meaning of Shiva who holds a Vina. A special characteristic of this kind of musical instrument is to cover larynx at a chest in the area of heart. Therefore, such research is studying relation of Vina in the global culture linked with an origin of the ‘Vinadhari Shiva’ musical instrument in the ancient Indian era. It appears popularity of arts resulting from beliefs in Brahman-Hindu and Buddhism, both religions of the ancient Indian culture and popularity

through the Southeast Asia region. The religious philosophy in the form of Art Iconography of this musical instrument links with 3 dimensions as follows: 1. Dimension of individual, 2. Dimensions of society and culture, and 3. Dimension of Mythology. The most significant issue is the ‘Vinadhari Shiva’ musical instrument obviously demonstrates linkage with the highest truth of Brahman-Hindu in respect of purity and sanctity of the Ganges River flowing from a heaven to distinctly expiate to all of life in the world.

Intensity particle of the ‘Vinadhari Shiva’ musical instrument was widespread in the ancient Indian culture and spread to the Southeast Asia region. It appeared in the form of arts resulted from religions in the ancient states which had been influenced from the ancient Indian era such as Javanese Art, Cham Art, Khmer Art, Dvaravati Art, and Bagan Art that flourished after the Indian era. When the ancient states in the early era declined, the new flourishing states appeared later. Thus, the current art study of Southeast Asia society and culture covers the areas appeared art evidences of this kind of musical instrument in Republic of Indonesia, Socialist Republic of Vietnam, People’s Republic of Kamphuchea, Kingdom of Thailand, Republic of the Union of Myanmar and The lao People Democratic Republic.

The art evidences demonstrate inheritance of the ‘Vinadhari Shiva’ musical instrument’ from the ancient Indian era to the Southeast Asia region respectively. The art patterns resulted from religions appeared in the Southeast Asia region have been developed in accordance with the popularity of various groups until they become one part of lifestyle and spirit transferred to next generation. The name

of the ‘Vinadhari Shiva’ musical instrument differs in the diverse cultural areas such as Tuila, Uravina, Khasaetueo, lute, and Pin Phia lute, etc. For some societies and cultures, inheriting knowledge and developing the pattern of musical instrument to be one part of society has been performed until present. Therefore, the art evidences are very important for searching and interpreting the art patterns which demonstrate the particle to link with the Indian model efficiently.

The research information, the folklore interpretation, and the interdisciplinary analysis demonstrate that this musical instrument has the Iconography pattern which indicates the great philosophy of Great Shiva who played a vina. It can link sound as current of the pure and sacred Ganges River. The field information that a researcher has collected from the source of the Ganges River in the Komuk area of Shiva lingam foothill throughout important cities such as Uttarkashi, Chamba, Rishikesh, Haridhawar, and Varanasi appeared the significance of the Ganges River where the Indian people believe in its sanctity rather than all rivers. They can expiate sins and eliminate blemish and return spirit of humans to the God in the heaven. Thus, this great philosophy is deep linkage between the ‘Vinadhari Shiva’ musical instrument and the Heaven Ganges river.

The result of this research demonstrates that the ‘Vinadhari Shiva’ musical instrument appeared in the form of Iconography relates to the Great Shiva, deeply involves in the current of the Ganges river. The symbol and great philosophy interpretation provides the unique meaning. The word “Kala” or thousand years in the past and “Dhesa” or the state of places in the society and cultures were taught, evolved,

and developed the ‘Vinadhari Shiva’ musical instrument from the past until the present. This is the reason that this musical instrument in one part of Indian and Southeast Asia region society and culture. Its meaning is concealed by the illusion of God who performed his power by playing a vina. The important issue is to pursue nirvana or the highest truth with the musical instrument which covers larynx in heart as a symbol. Therefore, this great philosophy has maintained royal words as nectar to sustain the world until present and forever.

Keywords : Vinadhari Shiva, Vina, Pin Phia

“โอม นะมะศิวายะ ศิวายะนามะฮา ศิวายะนามะโอม โอม ศานติ ศานติ ศานติ”
ข้าพระองค์ขอวันทนานอบน้อมพระศิวะมหาเทพผู้ประเสริฐสูงสุดด้วยดอกบัว
แห่งหัวใจอันบริสุทธิ์ศรัทธา

ภาพประกอบที่ 1 ประติมากรรมภาพสลักรูปวีณาธรีศิวะ หรือพระศิวะมหาเทพ
ทรงดีดบรรเลงวีณาพที่เทวาลัยไกลาสนาถ ประเทศสาธารณรัฐอินเดีย

การศึกษาข้อมูลทางคติชนวิทยา (Folkloristic) ในมิติแห่งเทพปรณัม (mythological dimension) หมายถึงการศึกษาเพื่อให้เห็นความเชื่อมโยงสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสภาวะของจักรวาล (the Cosmic principle) มโนทัศน์นี้ยอมรับว่ามนุษย์ไม่ใช่สิ่งมีชีวิตที่สูงที่สุดในโลก-โลกที่ปรากฏเห็น (the visible world) ยังไม่ใช่ทั้งหมดของสัจธรรมที่มีที่เป็น สรรพสิ่งที่รับรู้ด้วยตา หู จมูก ลิ้น และกาย เป็นเพียงเสี้ยวหนึ่งของความจริงทั้งหมด. และความประเสริฐสูงสุดซึ่งมนุษย์ควรแสวงหาและบรรลุ มิใช่อยู่ที่ยูโทเปีย (utopia) ในโลกมนุษย์ หากแต่เป็นในสภาวะเหนือโลก การศึกษาในมิติเทพปรณัมเป็นความพยายามประการหนึ่งที่จะให้เห็นถึงความสำคัญในการแทงทะลุโลกียภูมิ สู่ภพภูมิแห่งความเป็นทิพย์ที่ย่อมจะมีการไต่ระดับสูงขึ้นและสูงขึ้น จนถึงความเป็นเอกภาพกับพระผู้สูงสุด ซึ่งเรียกว่านิรวาณ (nirvana), นิพพาน (nibbana), พรหมัน, หรือธรรมชาติของพระผู้เป็นเจ้า (godhead) ก็เป็นไปได้ เรียกว่าการบรรลุตามวลีภาษาอังกฤษ “merging in the Supreme being union with the Divine Ground.”

มรรควิถีที่จะนำไปสู่สภาวะอันประเสริฐสูงสุดดังกล่าว ดังแสดงไว้ในคัมภีร์ภควัดคีตามี 3 ประการ คือ วิถีแห่งการปฏิบัติทำสมาธิ เข้าฌานและหลักญาณ (Contemplation) วิถีแห่งการทำงาน (action) และวิถีแห่งความรู้ หนทางเหล่านี้คือจุดเริ่มต้น เพื่อในที่สุดย่อมนำผู้ปฏิบัติเข้าสู่ญาณหยั่งรู้ (insight) และการสลายอัตตา (liberation from, or, annihilation of the self-regarding ego).

ข้าพเจ้าในฐานะยังเป็นนักศึกษาในสาขาวิชาทางโลก โดยที่มีความสนใจเป็นพิเศษในด้านดนตรี ข้าพเจ้าจึงเลือกจะศึกษาวิณารัตริศวะอันมีความหมายว่าวิณาที่พระศิวะมหาเทพทรงถือติดบรรเลงซึ่งเป็นต้นตระกูลเครื่องดนตรีพิณเป็ยะในวัฒนธรรมล้านนาที่ข้าพเจ้าถนัด เพื่อชี้ให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างมิติเบื้องต้นกับมิติมนุษย์และสังคม ด้วยประสบการณ์ ข้าพเจ้าได้สัมผัสกระแสอันเป็นทิพย์ของเครื่องดนตรีวิณาในขณะที่ข้าพเจ้าติดถวายพระมหาเทพในสมาธิ ในช่วงเวลา 18 ปีที่ข้าพเจ้าได้รับการอบรมบ่มบรรเลงเพลงวิณานี้ ข้าพเจ้าได้แลเห็นสิ่งที่ยังเหลืออยู่ และชีวิตของเครื่องดนตรีนี้ในภูมิภาคทางเหนือของประเทศไทย และสิ่งที่ทำให้

ข้าพเจ้าประทับใจและประสงค์จะค้นคว้าวิจัยคือ การปรากฏของเครื่องดนตรีชิ้นนี้ ในภาพประติมากรรมมากมายยิ่งนักในประเทศอินเดียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ยิ่งกว่านั้นวิมานในตระกูลนี้ยังเป็นเครื่องดนตรีชนิดเดียวที่พระศิวะมหาเทพทรงติด เพื่อแสดงมหาปรัชญา อันยิ่งใหญ่ และถือเป็นเครื่องดนตรีประจำพระองค์ อาวุธก็ดี เป็นสัญลักษณ์ของเทพแต่ละองค์ไม่ซ้ำกัน และอาวุธของพระศิวะได้แก่ตรีศูล และเครื่องประกอบดนตรีชนิดหนึ่งของพระองค์ คือ บัณเฑาะว์ (กลองสองหน้าซึ่งบรรเลง โดยแกว่งให้ลูกตุ้มที่ติดกับตัวกลอง ไปกระทบหน้าทั้งสองข้าง) แต่กลองไม่ใช่เครื่องดนตรีเพื่อบรรเลงทำนอง และกลองนี้ของพระศิวะมหาเทพใช้เพื่อเชื่อมโยง กาละ และการรังสรรค์ (creation) ของพระองค์

เครื่องดนตรีในตระกูลวีณาธรีศิวะเป็นเครื่องดนตรีที่ติดบรรเลงโดยนำกลอง เสียงครอบที่หน้าอกด้านซ้ายตรงบริเวณหัวใจ ข้าพเจ้าถือว่าเป็นเครื่องดนตรีที่มีความสำคัญที่สุดในการสื่อสารสาระจากองค์พระมหาเทพ กระแสความสั่นสะเทือน (vibration) เป็นเครื่องบอกความศรัทธาและความจงรักภักดีของผู้บรรเลง ซึ่งเหมือนกับว่าได้สัมผัสพระราชากระแสที่ทรงส่งลงมาจากเบื้องบน และจากนั้น หลั่งไหลเข้าสู่โสตประสาทของผู้รับฟัง ทำให้เกิดความเชื่อมโยงในทั้งสามมิติ คือ มิติของปัจเจกบุคคล (ผู้บรรเลง) มิติของสังคม (ผู้ฟัง) และมิติเบื่องบน (เทพปรกณัม) ก่อให้เกิดความสามัคคีเอกภาพขึ้นในโลกและจักรวาล

วีณาธรีศิวะจึงเป็นเครื่องดนตรีทิพที่มีชื่อเสียงถึงสสารธารแห่งพระศิวะมหาเทพ เครื่องดนตรีชนิดนี้ จึงเป็นเครื่องดนตรีชิ้นสูงที่มีการแสดงรูปแบบอันมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับพระองค์โดยเฉพาะ ตามหลักฐานทางศิลปกรรมที่ปรากฏในวัฒนธรรมอินเดียโบราณ ว่าด้วยการถ่ายทอดวิธีหรือลีลา การบรรเลงรวมทั้งท่วงทำนองที่มนุษย์รับไว้ด้วยความศรัทธาภักดี ได้รับการส่งผ่านทางครุฑดนตรี ซึ่งอนุমানได้ว่าเป็นการถ่ายทอดจากพระองค์สู่มนุสสเทวา ผู้เป็นฤาษีมุณีและไล่ลงมาเป็นลำดับ แต่ไม่น่าจะเป็นการถ่ายทอดครั้งเดียวในอดีตกาลนานโพ้น เพราะกระแสทิพย์ของเบื่องบนยังถ่ายทอด ลงมาตลอดเวลาอยู่ในทุกอณูของบรรยากาศ ดังนั้นผู้ที่รับก็ยังคงสามารถรับอยู่แม้ปัจจุบันขณะ กล่าวได้ว่า อาร์คีไทป์หรืออนุภาค อันเป็นอมตะแห่งดนตรี

ทิพย์กับเครื่องดนตรีสุวรรณค์ ที่เชื่อมโยงอาร์คีไทฟ์หัวใจของพระศิวะมหาเทพจึงยังคงดำรงอยู่ และมีใช้เพียงการดำรงวนเวียนอยู่แต่ในโลกมนุษย์ แต่หากยังสะท้อนกลับไปสู่กฎหมายอันเป็นทิพย์ด้วย จึงเท่ากับว่าเครื่องดนตรีนี้สร้าง “เอกิภาพ” หรือความเป็นหนึ่งเดียวกันระหว่างมนุษย์โลกและโลกอันเป็นทิพย์นั้น

ความงดงามแห่งเสียงแห่งศรัทธาอันเป็นทิพย์ยังสามารถเชื่อมต่อระหว่างมนุษย์กับ “ปฐมกร” (First Mover - ตามภาษาทางปรัชญาตะวันตก) ซึ่งเป็นผู้ขับเคลื่อนศิลปะการดนตรีชนิดนี้เป็นพระองค์แรก หรือพูดตามภาษาเทพกรณ์ม พระองค์ผู้ประสิทธิ์ประสาทก็คือ “ต้นธาตุ” แห่งการเกิดเครื่องดนตรีในตระกูลวิณารัตนวิเศษในอินเดียโบราณ ดังที่ปรากฏหลักฐานทางศิลปกรรมในหลายๆ แห่งทั้งในอินเดียและ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ดังนั้นจึงมีการเชื่อมต่อมิใช่เพียงระหว่างผู้บรรเลงและผู้ฟังกับโลกทิพย์ทั่วไป แต่หากเจาะจงถึงองค์พระศิวะมหาเทพโดยตรง ในกรณีนี้ ถือเป็นเชื่อมต่อกับพระองค์ ณ เทศา “ภายนอก”

นอกจากเทศา “ภายนอก” แล้ว การเชื่อมต่อกับพระองค์ยังกระทำได้ ณ เทศา “ภายใน” อีกด้วย กล่าวคือ นักดนตรีและผู้ฟังผู้ศรัทธาในการบรรเลงสามารถเชื่อมต่อกับพระองค์ผู้สถิตอยู่ภายใน “หัวใจ” ของเขาเอง ความนี้มีการรับรองในคัมภีร์อุปนิษัท ซึ่งกล่าวเชิงอุปลักษณ์ว่าปรมาตมันหรืออาตมันของพรหมันสถิตอยู่ใน “ดอกบัวแห่งหัวใจ” ของมนุษย์ พูดอีกนัยหนึ่ง หากจิตมนุษย์เรานิ่งและตั้ง “สังยม” อยู่กับพรหมัน (ซึ่งหมายรวมถึงพระศิวะมหาเทพด้วย) จิตย่อมสามารถหยั่งรู้ได้ภายในจิตนั่นเอง ถึงจักรวาลภายนอกตัว อันประกอบด้วยสุวรรณค์และโลกพระอาทิตย์ พระจันทร์ ดวงดาวทั้งหมดกับปรากฏการณ์ทั้งปวง ความว่า

“...ภายในนครของพรหมัน ซึ่งก็คือสกลกายนี้ มีหัวใจและภายในหัวใจ มีคฤหะเล็กๆ คฤหะนี้มีรูปเหมือนดอกบัวและภายในนี้คือที่สถิตของสิ่งที่เราจะต้องเสาะแสวง ถามหา และบรรลู่ถ้ากระนั้น อะไรเล่าคือสิ่งที่สถิตอยู่ใน คฤหะเล็กๆ หลังนี้ ในดอกบัวแห่งหัวใจนี้ ที่เราจะต้องเสาะแสวง ถามหา และบรรลู่? นั่นคือสิ่งที่ใหญ่เท่ากับจักรวาลด้านนอก จักรวาลที่ใหญ่เท่า่นั้นแหละ ภายในดอกบัว

แห่งหัวใจ ภายในคือสวรรค์และโลก พระอาทิตย์ พระจันทร์ สายฟ้าและดวงดาว
ทั้งหมด อะไรซึ่งอยู่ในจักรวาลใหญ่ย่อมอยู่ในจักรวาลเล็กนี้...”

(กิงแก้ว อัตถากร, 2553 : 109)

ความลับในกล่องเสียงของเครื่องดนตรีในตระกูลวินาโรตีวะ คือการเป็น
หนึ่งเดียวกับ “จิต” หรือดอกบัวแห่งหัวใจที่นอนน้อมบริสุทธ์ศรัทธา เมื่อเข้าใจถึง
สภาวะแห่งจิตที่ย่อมเข้าใจโลกและจักรวาลอันเกิดมาจากองค์ต้นธาตุผู้ประเสริฐสูงสุด
ตามแนวคิดของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู มรรควิถีหรือหนทางในการบรรลุพรหมันด้วย
เสียงดนตรีนี้ ลักษณะของการบรรลุด้วยเสียงดนตรีแห่งความภักดี สอดคล้องกับ
มรรควิถีหรือหนทาง 1 ใน 3 แห่งการบรรลุสัจธรรมสูงสุดของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู
คือ “ภักติมารค” (ภักติ - มรรค) อันหมายถึงหนทางแห่งความภักดี หรืออุบายที่จะ
ช่วยให้รู้แจ้งถึงพรหมัน (Brahman) โดยอาศัยศรัทธาและภักดีต่อพระเป็นเจ้า
เนื่องจากศรัทธาและความภักดีอันสูงสุดนี้จะทำให้นุญยผู้ฝึกตนมีจิตใจเป็นสมาธิ
แน่วแน่มั่นคง ความนอนน้อมศรัทธานี้ย่อมนำมาซึ่งสภาวะอันรู้แจ้งในพรหมัน

อนึ่ง จิตใจหายาบของมนุษย์ไม่สามารถที่จะเข้าถึงสภาวะอันบริสุทธ์ศรัทธา
ได้ มนุษย์จึงต้องใช้จิตใจอันบริสุทธ์ศรัทธา ปรัชญาของคำว่าดอกบัวแห่งหัวใจมีความ
หมายอันลึกซึ้งที่หมายถึงหัวใจหรือจิต ทัวไปก็ไม่อาจจะมีความหมายลึกซึ้งเท่ากับ
จิตที่เป็นเหมือนดอกบัว จึงเปรียบเป็นความสงบ ความว่างหรือศูนย์ตาและความ
ประณีตสุขุมอย่างยิ่งยวด ดอกบัวซึ่งเป็นสัญลักษณ์แห่งน้ำและความนอนน้อมศรัทธา
ไม่ว่าจะปรากฏอยู่ในความหมายของศาสนาใด เมื่อจิตได้นอนน้อมศรัทธาภักดีจิต
นั้นย่อมเกิดความบริสุทธ์และพร้อมที่จะเข้าสู่การเปิดรับกระแสแห่งเบื่องบน ซึ่งใน
ร่างกายของมนุษย์ ณ บริเวณหัวใจถือเป็นที่สามารถสื่อถึงพระผู้เป็นเจ้าได้มาก
ที่สุดด้วยดอกบัวแห่งหัวใจนี้เป็นที่สถิตของเทพเจ้านั่นเอง ดังข้อความที่ปรากฏใน
พระอุปนิษัทคัมภีร์ เพราะการกระทำทุกสิ่งหรือแม้แต่การกำหนดให้เกิดเสียงดนตรี
ด้วยการบรรเลงของมนุษย์ย่อมเกิดมาจากการสั่งการของจิตทั้งสิ้น ดังนั้นทุกเสียงที่
นักดนตรีบรรเลงออกมาทุกท่วงทำนองหรือแม้แต่เสียงเดียวที่เกิดขึ้นมาจากการ

กำหนดจิตเพ่งอยู่ในอารมณ์ อันบริสุทธิ์ศรัทธา เสียงนั้นย่อมเกิดความเป็นทิพย์ โดยเฉพาะการกำหนดจิตถึงสิ่งที่ประเสริฐสูงสุด จิตนั้นย่อมเกิดความปีติอิ่มเอิบ ชาบชานในบรมสุขที่จิตได้รับจากกระแสนั้น

ท่านรพินทรนาถ ฐากูร นักปราชญ์ผู้ยิ่งใหญ่ของอินเดียที่มีชื่อเสียงก้องโลก ผู้ได้รับการยกย่องจากท่านมหาตมะ คานธี ว่าเป็นดั่ง “คุรุเทพ” โดยบทประพันธ์อันเป็นอภิวินิจฉัยของท่านที่ได้รับยกย่องให้ได้รับรางวัลโนเบลสาขาวรรณคดี ประจำปีพุทธศักราช 2456 คือวรรณกรรมเรื่อง “ศิตาณูชลี” หรือการไหว้ด้วยเสียงดนตรีอันศรัทธาภักดีสูงสุด ด้วยกระแสแห่งเบื้องบนที่ส่งผ่านมาถึงมนุษย์ ในทางกลับกันที่กระแสแห่งความอ่อนน้อมภักดีของมนุษย์ถวายเป็นบุญแก่กัน แท้ที่จริงประเสริฐสูงสุดของเสียงจึงบังเกิดเป็น “มรรควิธีแห่งการบรรลุสัจธรรมสูงสุด” ดังนั้นในศิตาณูชลีได้กล่าวถึงความประเสริฐแห่งเสียงดนตรีที่จะสามารถเข้าถึงพระผู้เป็นเจ้าได้ใกล้ชิดมากที่สุด ความว่า

“...ศรัทธาประสาทะของข้าน้อยได้บังเกิดและไหวตัวขึ้นมาแล้ว ดุจเดียวกับสกุณาที่แผ่หางกางปีกเผยอระเริงลมข้ามท้องทะเลไปด้วยความลึกลับใจ

ข้าน้อยรู้ว่าเพลงของข้าน้อยนี้เป็นที่พอพระทัยแก่พระองค์และข้าน้อยก็รู้ว่า ในร่างของนักขับเพลงนั้นแหละ ที่ข้าน้อยจะมีโอกาสได้เข้าเฝ้าพระองค์โดยใกล้ชิดได้...”

(กรุณา - เรื่องอุไร กุศลาสัย, 2547 : 2)

ภาพสลักหินรูปพระศิวะมหาเทพทรงวิณาที่ครอบกล่องเสียงไว้ที่พระอุระด้านซ้ายบริเวณพระราชหฤทัย ลักษณะทางประติมาณวิทยาของเครื่องดนตรีวิณานชนิดนี้จึงถูกตีความหมายจากศิวมหาปุราณะและรามายณะ ว่าหมายถึง “กระแสแห่งพระคงคาสวรรค์อันบริสุทธิ์” ด้วยความสำคัญของแม่น้ำคงคา สายธารที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับปรัชญาศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู คือ แม่น้ำคงคาที่มีความศักดิ์สิทธิ์ที่สุดของในบรรดาแม่น้ำในประเทศสาธารณรัฐอินเดีย ชาวฮินดูมีเชื่อว่า

แม่น้ำคงคาคือสายธารอันบริสุทธิ์ที่ไหลมาจากสวรรค์ ไหลมาเพื่อชำระล้างบาปที่มีอยู่ในหัวใจมนุษย์ชาติให้หมดสิ้นไป สายธารแห่งคงคาสวรรค์ จึงถือเป็นเส้นทางจิตวิญญาณที่จะนำเอา “มตบุคคล” ให้ก้าวล่วงพ้นไปสู่สัจธรรมสูงสุดตามปรัชญาศาสนา พราหมณ์ - ฮินดู กระแสเสียงที่เกิดขึ้นจากการบรรเลงบันลือสรรพทำนองอันแสน สะเทือนบนสายของวีณา จึงเป็นดังกระแสธารแห่งพระคงคาสวรรค์ที่ไหลมาสู่โลก มนุษย์ โดยการชะลอการ เชี่ยวกรากของพลังอันมหาศาลของพระคงคาด้วยพระมหา กรุณาแห่งพระศิวะมหาเทพที่ทรงกักสายธารนี้ไว้ที่ขุขามกุฎหรือโอมพระเกษของ พระองค์ ส่วนกลองเสียงลักษณะกลมที่ครอบไว้ที่หน้าอกบริเวณหัวใจจึงถูกตีความ ให้เป็นสัญลักษณ์ของโลกและจักรวาล ในการทำความเข้าใจต่อทุกสรรพสิ่งที่มีความ เป็นไปตามวัฏสงสาร โดยผ่านการสร้างสรรค์ของพรหมันหรือนัยคือการสร้างของ พระศิวะมหาเทพ จุดสำคัญที่สุดคือการครอบไว้ที่หัวใจ ซึ่งเป็นส่วนกลางของร่างกาย ที่สำคัญที่สุด ซึ่งมีชื่อเรียกจักระนี้ว่า “อนาหตะ” จักระนี้ตั้งอยู่ที่กระดุกสันหลังระดับ หัวใจ สัมพันธ์กับต่อมไทมัส เป็นจักระแห่งความรัก ความเมตตา การให้อภัย ที่เรียกว่า “พุทธิจิต” ในพระคัมภีร์อุปนิษัทจึงกล่าวจักระเป็นที่สถิตประทับของพรหมันหรือ มินัยถึงพระศิวะมหาเทพ เมื่อผู้ตีดบรรเลงเพลงวีณาเข้าใจถึงมหาปรัชญาสูงสุดนี้ การบรรเลงดนตรีด้วยความศรัทธาภักดีถวายแด่เบื้องบนจึงเป็นหนทางสู่การบรรลุ สัจธรรมสูงสุด ด้วยเหตุว่าสายธารแห่งพระคงคาสวรรค์อันเป็นสายวีณาทิพย์นั้นได้ ชำระล้างความหยาบของจิตใจให้เกิดความบริสุทธิ์ศรัทธา และเข้าถึงองค์บรมอาตมัน หรือพระศิวะมหาเทพผู้สถิตอยู่ในดอกบัวแห่งหัวใจของมนุษย์ทุกผู้ทุกนามในที่สุด

ภาพประกอบที่ 2 โคมุข หรือจุดที่พระแม่คงคาสวรรค์เสด็จลงมาสู่โลกมนุษย์เป็นครั้งแรก มีลักษณะเหมือนปากโค สถานที่แห่งนี้อยู่เชิงเขาหิมาลัยที่มีชื่อเรียกเป็นภาษาท้องถิ่นว่า “ยอตเขาสิวลิงค์” หรือในความเชื่อของคนไทยคือเขาไกรลาส

ด้านความสัมพันธ์ระหว่างเครื่องดนตรีวิณากับวัฒนธรรมศาสนาของอินเดียโบราณ กล่าวได้ว่าศาสนาพราหมณ์ -ฮินดูนั้น มีอิทธิพลอย่างมากในการแสดงออกทางด้านศิลปกรรมอันเนื่องมาจากศาสนาของประเทศอินเดียเป็นอย่างมาก การปรากฏกลุ่มเครื่องดนตรีที่ปรากฏอยู่ในภาพสลักรักก็มีความแตกต่างกันไปในศาสนสถานที่อยู่ในวัฒนธรรมอินเดีย และมีรายละเอียดที่ต่างกันไปในแต่ละยุคสมัย วัฒนธรรมการดนตรีของอินเดียถูกถ่ายทอดออกมาเป็นรูปแบบของทำนอง จังหวะ บทเพลงบรรเลง บทเพลงร้อง เครื่องดนตรี การผสมวง โดยวรรณกรรมเหล่านี้ได้ถูกรจนาเป็นภาษาต่างๆ เช่น ภาษาสันสกฤต ภาษาทมิฬ ภาษาฮินดี ภาษาเบงกาลี เป็นต้น ปรากฏอยู่ยุคสมัยต่างๆย้อนไปกว่า 2,000 ปี ที่ผ่านมา ในส่วนเนื้อหาของคัมภีร์ทางศาสนาที่กล่าวถึงพระเวทอันเป็นต้นแห่งศาสนาพราหมณ์-ฮินดูนั้น ได้กล่าวถึงอาวุธหรือวัตถุต่างๆ ที่ถือในพระหัตถ์ของเทพและเทพที่มีอยู่หลากหลาย วัตถุเหล่านี้เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงลักษณะทางประติมานวิทยาของเทพเจ้าพระองค์นั้นๆ นอกจากการกล่าวไว้ในเอกสารโบราณยังมีการถ่ายทอดเป็นงานศิลปกรรม ที่อยู่ในรูปของ

ปฏิมารกรรม จิตรกรรม ที่ประดับตามศาสนสถานในยุคต่างๆ มากมาย หลักฐานเหล่านี้ครอบคลุมพื้นที่ทั่วดินแดนอินเดีย เช่น อมรวิที สาณูจิ บาร์หุต อะชันดา จิทัมพรัม ตัญชาวูว์ นาการขุนคอนทะ กระซุระโห และแอลโลรา ฯลฯ (เฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี, 2548 : 12-13)

อนึ่ง ความสอดคล้องระหว่างศิลปกรรมอันเนื่องมาจากศาสนา เช่น ภาพสลักหิน จิตรกรรม ประติมากรรม ฯลฯ ในอินเดียโบราณ มีความเชื่อมโยงระหว่างปรัชญาศาสนากับรูปแบบทางประติมานวิทยาของเทพเจ้าที่สื่อถึงพระศิวะมหาเทพ ในพระนามวิณาริชีวะ ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าเป็นการถ่ายทอดสาระของปรัชญาศาสนาระหว่างเทพเจ้าสู่มนุษย์ จากกระแสนเป็นทิพย์เบื้องบนสู่มวลมนุษย์เบื้องล่าง และโดยนัยกลับกัน คือ ระหว่างมนุษย์ถวายแด่เทพเจ้า ความซาบซึ้งในเสียงดนตรีชนิดนี้ย่อมปรากฏโดยมีเงื่อนไขแห่งความ “ศรัทธาอันบริสุทธิ์” เป็นที่ตั้ง เพราะขณะที่เทพเจ้าได้ใช้กลวิธีนี้เพื่อการสื่อถึงปรัชญาศาสนาอันประเสริฐ ส่วนมนุษย์ก็ได้ใช้ความงดงามของเสียงดนตรีอันเป็นทิพย์นี้เพื่อเป็นการบูชาถวายบำเรอแก่เทพเจ้าด้วย นอกจากนี้หลักฐานทางด้านศิลปกรรมอันเนื่องมาจากศาสนา พราหมณ์ -ฮินดูในที่ต่างๆยังปรากฏเทพเทวี เช่นพระแม่ปารวตี พระแม่สรัสวตี เทพบุตรและเทพชั้นรององค์อื่นๆ เช่น คณะหรือบริวารของพระศิวะมหาเทพ คนธรรพ์ กิณนร กิณรี เป็นต้น แสดงรูปแบบการบรรเลงวิณาที่ครอบคลุมเสียงไว้ที่บริเวณพระอุระหรือหน้าอกบริเวณหัวใจ มีนัยในการแสดงปรัชญาศาสนาเช่นเดียวกับรูปแบบของศิวะธารีวิณา และยังปรากฏมีแสดงรูปแบบการบูชาเทพเจ้าชั้นสูงด้วยเสียงดนตรีอันเป็นทิพย์เช่นกัน ตัวอย่างงานศิลปกรรมอันเนื่องมาจากศาสนาพราหมณ์ -ฮินดูในศาสนสถานของอินเดียได้ อันมีหลักฐานตัวอย่างทางด้านศิลปกรรม ดังนี้

ภาพประกอบที่ 3 ประติมากรรมภาพสลักรูปนางโคปีตีตวีณา นางโคปีเป็นคนเลี้ยงวัวของพระกฤษณะ ลักษณะพิเศษคือการตีตวีณาโดยครอบกล่องเสียง 3 กล่อง และกล่องตรงกลางครอบไว้ที่หัวใจ พบที่เทวาลัยตริจิริปัลลี อินเดียใต้ ประเทศสาธารณรัฐอินเดีย

ภาพประกอบที่ 4 เทวดาตีตวีณา ประดับอยู่ในช่องขนาดเล็กประกอบภาพหลักการเล่าเรื่องราวพระศิวะมหาเทพ จุดสังเกตคือเทวดาที่ประดับอยู่ทั้ง 2 ด้านต่างครอบกล่องเสียงวีณาไว้ที่หัวใจ พบที่เทวาลัยไกลาสนาถ อินเดียใต้ ประเทศสาธารณรัฐอินเดีย

ภาพประกอบที่ 5 กิन्नรติตวิณา และมีกนรียืนปรบมืออยู่ด้านข้าง เป็นภาพสลักบนหินฉาในศาสนสถานมหาบาสิปूरัม อินเดียใต้ ประเทศสาธารณรัฐอินเดีย

ภาพประกอบที่ 6 ชายหนุ่มชาวอินเดียใต้ตีเครื่องดนตรีในตระกูลวีณาธิริตวะ เพื่อเกี่ยวพาราสีหญิงสาว และมีการร้องเพลงประกอบเพื่อแสดงความรัก (ที่มา : Stephen P. Huyler, Village India,(Japan : Harry N. Abrams, Inc., New York, 1985) p.178)

การแพร่กระจายของวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับเครื่องดนตรีในตระกูลวีณาวิธีจะจากวัฒนธรรมอินเดียโบราณสู่ดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่กล่าวอ้างถึงเส้นทางสำคัญทั้งทางบกและทางทะเล นักวิชาการบางท่านได้แสดงความเห็นว่าการเดินเรือสมุทรจากมหาสมุทรอินเดียมาสู่น่านทะเลเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความสำคัญอย่างมาก ในเส้นทางนี้มีช่องแคบมะละกาเป็นจุดเชื่อมมหาสมุทรอินเดียกับทะเลจีนใต้และเกิดขึ้นในราวช่วงพุทธศตวรรษที่ 10 มีเกาะสุมาตราซึ่งเป็นเกาะทางทิศตะวันตกของประเทศอินโดนีเซียตั้งอยู่บนเส้นทางทางการค้าทางทะเล จึงปรากฏร่องรอยอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์ - ฮินดูในช่วงแรกอย่างชัดเจน โดยเกาะสำคัญทางตะวันออกเฉียงใต้ของสุมาตราคือเกาะชวานั้นก็มีหลักฐานในการรับอิทธิพลอารยธรรมพราหมณ์ - ฮินดูเช่นกัน ในระยะต่อมาศาสนาพุทธ ก็มีบทบาทต่อความคิดความเชื่อของกลุ่มประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยการเผยแผ่ผ่านช่องทางการค้าทางทะเลเช่นเดียวกับศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู นอกจากนี้ยังมีเส้นทางสายไหมระหว่างจีนและอินเดียสู่กลุ่มประเทศและชนเผ่าต่างๆในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ธิดา สารยา, 2554 : 423 -473) ด้วยเหตุนี้วัฒนธรรมอินเดียโบราณจึงเป็นศูนย์กลางที่ส่งอิทธิพลต่อประเทศในภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และภายหลังกลุ่มรัฐโบราณต่างๆก็ได้พัฒนารูปแบบให้เป็นเอกลักษณ์ของตนในที่สุด (สุภัทรดิศ ดิสกุล (หม่อมเจ้า), 2553 : 129-300)

การศึกษาเรื่องราวของเครื่องดนตรีในตระกูลวีณาวิธีจะจากแนวคิดทางคติชนวิทยา อันแสดงถึงความสัมพันธ์กับมิติแห่งเทพปรณัม เป็นเหตุให้ข้าพเจ้าได้เก็บข้อมูลและสำรวจความแพร่หลายในอินเดียซึ่งเป็นแหล่งวัฒนธรรมปฐมภูมิ และความแพร่หลายมาสู่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยอาศัยการวิเคราะห์ทางประติมานวิทยาจากงานศิลปกรรมอันเนื่องมาจากศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู และพุทธศาสนา ดังปรากฏตัวอย่างความเชื่อมโยงของวิชานี้ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่

1. ศาสนสถานอันเนื่องมาจากความเชื่อในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และ พุทธศาสนาในศิลปะขวา ประเทศสาธารณรัฐอินโดนีเซีย ได้แก่ ศาสนสถานในขวากกลาง และบุโรพุทโธ

2. ศาสนสถานอันเนื่องมาจากความเชื่อในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และพุทธศาสนาในศิลปะจาม ประเทศเวียดนาม จากกลุ่มงานศิลปกรรมรูป เทพเจ้า เทพเทวา และบุคคลดีดีวิณา ณ พิพิธภัณฑ์ประติมากรรมจาม เมืองดานัง ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

3. ศาสนสถานอันเนื่องมาจากความเชื่อในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และพุทธศาสนาในศิลปะขอม ประเทศกัมพูชา ได้แก่ ปราสาทนครวัด ปราสาทบายน ปราสาทเขาพระวิหาร และข้อมูลจากกรุงเทพมหานคร ประเทศสาธารณรัฐประชาชนกัมพูชา

4. ศาสนสถานอันเนื่องมาจากพุทธศาสนา ในศิลปะทวารวดี ประเทศไทย ได้แก่ กลุ่มงานศิลปกรรมสมัยทวารวดีในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร และพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระปฐมเจดีย์

5. ศาสนสถานอันเนื่องมาจากพุทธศาสนา ในศิลปะพุกาม ประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์พม่า ได้แก่ เจดีย์วิหารพญาตองสุ่ เจดีย์วิหารเจ้ากูมิน และเจดีย์วิหารนันทะมาเยะ

6. ศาสนสถานอันเนื่องมาจากพุทธศาสนา ในศิลปะล้านช้าง เมืองหลวงพระบางประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเทศลาว (กรณีศึกษาพงศาวดารล้านช้าง และหลักฐานเครื่องดนตรีในตระกูลวิณารัตนวิเศษที่ยังเหลือหลักฐานในปัจจุบัน)

7. ศาสนสถานอันเนื่องมาจากพุทธศาสนา ในศิลปะล้านนา ประเทศไทย วัดโหล่หินหลวง วัดพระธาตุลำปางหลวง และวัดอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับพินเปียะ

8. ศาสนสถานอันเนื่องมาจากศาสนาพราหมณ์ - ฮินดูในศิลปะลพบุรี ความเชื่อมโยงมาถึงศิลปะอยุธยา และศิลปะรัตนโกสินทร์ตามลำดับ

จากหลักฐานทางด้านศิลปกรรมอันเนื่องมาจากศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู และพุทธศาสนาที่แพร่หลายมาสู่กลุ่มรัฐโบราณและรัฐที่เจริญรุ่งเรืองต่อมาจนถึง

ปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นงานศิลปกรรมประเภทภาพสลักหิน ประติมากรรมปูนปั้น จิตรกรรมฝาผนัง ฯลฯ มีความสอดคล้องกับหลักฐานทางด้านวรรณกรรมอันเนื่องมาจากศาสนา คัมภีร์ศาสนา วรรณกรรมท้องถิ่น และวรรณกรรมมุขปาฐะ ตลอดจนจารึกต่างๆ ดังมีตัวอย่างงานศิลปกรรมอันเนื่องมาจากศาสนา ดังนี้

ภาพประกอบที่ 7 ภาพสลักนักดนตรีฐานันดรสูงบรรเลงวงมโหรีในวงดนตรี ศิลปะชวาภาคกลาง เป็นส่วนประดับของฐานประทักษิณศาสนสถานบุโรพุทโธ ประเทศสาธารณรัฐอินโดนีเซีย

ภาพประกอบที่ 8 ภาพสลักรูปนักดนตรีตีตีวีน้า และนางอัปสร ศิลปะจาม หรือ ศิลปะตาเกียว ปัจจุบันอยู่ที่พิพิธภัณฑ์ประติมากรรมจาม เมืองดานัง ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

ภาพประกอบที่ 9 ภาพสลักรูปนักดนตรีฐานันดรสูงตีต “เซแซญ์เยว” หรือพินน้ำเต้า ศิลปะขอม พบที่ระเบียงทิศเหนือของปราสาทนครวัด ประเทศสาธารณรัฐประชาชนกัมพูชา

ภาพประกอบที่ 10 ประติมากรรมปูนปั้นศิลปะทวารวดี รูปกนิษฐดิวิณา เดิมประดิษฐานที่ฐานประทักษิณทางด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือของเจดีย์ จุลประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ปัจจุบันอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระปฐมเจดีย์ ประเทศไทย

ภาพประกอบที่ 11 ภาพจิตรกรรมฝาผนังรูปกนิษฐดิวิณาถวายพระพุทธเจ้า พบที่เจดีย์วิหารนันทะมายะ เมืองพุกาม ประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ มีกรอบกลองเสียงด้านขวาที่ต่างไปจากปกติ เนื่องจากมีการสร้างความสมดุลให้แก่ภาพสองด้านของกรอบซุ้มพระพุทธรูปที่มีกนิษฐดิวิณาคู่กันช่วยขวา

ภาพประกอบที่ 12 จิตรกรรมฝาผนังรูปเทวดาตีพิณเปี้ยะ ศิลปะล้านนา สันนิษฐานว่าเป็นรูปเทพชุมนุม หรือรูปพระอินทร์ตีพิณ 3 สาย พบที่วัดไหล่หินหลวง อำเภอกะคา จังหวัดลำปาง ประเทศไทย

หลักฐานศิลปกรรมแสดงว่าเครื่องดนตรีในตระกูลวิณารชสีวะที่ปรากฏในศาสนสถานทั้งในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และพุทธศาสนาในยุคสมัยแรก ได้มีอิทธิพลกลุ่มรัฐและเมืองที่เจริญรุ่งเรืองขึ้นมาในสมัยหลังอันต่อเนื่องจากสมัยแรกซึ่งอยู่ในราวช่วงพุทธศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมา ได้พบว่าในดินแดนประเทศไทยปัจจุบัน อันได้แก่ สุโขทัย ล้านนา และอยุธยา มีเครื่องดนตรีที่มีชื่อเรียกใกล้เคียงกัน คือ “เปี้ยะ” “พิณเปี้ยะ” “เพี้ยะ” หรือ “เพ็ลย” ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีที่ตีโดยใช้กลองเสียงครอบไว้บริเวณหน้าอกเช่นเดียวกับเครื่องดนตรีในตระกูลวิณารชสีวะ ซึ่งมีความน่าสนใจอย่างยิ่งที่บทบาทของเครื่องดนตรีชนิดนี้ยังคงสืบทอดแนวความคิดการบรรเลงที่แสดงความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับเทพปกรณัมและสมมุติเทพ นอกจากนี้บทบาทสำคัญของเครื่องดนตรีชนิดนี้ ยังปรากฏในรูปแบบของประเพณี วิถีชีวิต ในสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชน ที่บางส่วนได้เสื่อมความนิยมลงและเลือนหายไปในที่สุด และบางส่วนได้หลงเหลือหลักฐานการบรรเลงมาถึงปัจจุบัน ดังข้อความที่ปรากฏในอนิรุทธคำฉันท์ อยู่ในรูปวรรณกรรมประเภทกาพย์สุรางคนางค์ 28 ซึ่งเป็นวรรณกรรมสมัยอยุธยา ความว่า

ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๒ กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๙

...จำเรียงสานเสียง ประอรประเอียง กรกริดเพียทอง
 แต่งดิ้งเพลงพิน ปี่แคนทรลอง สำหรับละบอง ลเบงฉ่งฉั่นท์
 ระงมดนตรี คือเสียงกระวี สำเนียงนิรันดร์
 บรรสานเสียงถวาย เยียผลัดเปลี่ยนกัน แลพวกและพรรค บรรสานเสียงดูริย...
 (กรมศิลปากร, 2522 : 8)

ในสังคมชาวล้านนาหรือภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ปรากฏข้อความ
 ที่กล่าวถึงพินเปี้ยะ ในวรรณกรรมโบราณ เช่นโคลงอูสาบารส ตำนานพื้นเมือง
 เชียงใหม่ โอวาทานุสาสนี และวรรณกรรมพื้นบ้าน สำหรับอูสาบารสเป็นวรรณกรรม
 ที่มีมาตั้งแต่สมัยพระเจ้ากือนาราชพุทธศตวรรษที่ 19 และแพร่หลายในสมัยพระเจ้า
 ตีโลกราชพุทธศตวรรษที่ 21 ที่ประกอบไปด้วยโคลงสี่สุภาพจำนวน 456 บท ไม่
 ปรากฏปีที่แต่งต้นฉบับ ผู้คัดลอกได้คัดลอกไว้เมื่อปีพุทธศักราช 2381 มีโคลงบทหนึ่ง
 กล่าวถึงพินเปี้ยะความว่า

“เถิงกองดึกตีพินพาดแก้ว	เกรงเกรง
มีแต่คนล่าเลง	แอ้วเหล้น
แมได้ยินเสียงเพี้ยะหมู่พินเพลง	แกมขลุ่ย ก็มีเฮย
อวนแม่หมองหม่อมเหมี้ยง	ผ่อแล้วเล้งคาย”

(ไพฑูรย์ ดอกบัวแก้ว, 2543 : 181)

ภาพประกอบที่ 13 การบรรเลงพิณเปี้ยะ หรือเครื่องดนตรีในตระกูลวีณาธิริศวะ เครื่องดนตรีโบราณในวัฒนธรรมล้านนาโดยผู้เขียนและลูกศิษย์ ในนามสำนักชมรมสืบสานตำนานพิณเปี้ยะแห่งล้านนา เพื่อฟื้นฟูและเผยแพร่วัฒนธรรมล้านนาอีกครั้ง

พิณเปี้ยะหรือเครื่องดนตรีในตระกูลวีณาธิริศวะในวัฒนธรรมล้านนาปรากฏหลักฐานมาไม่น้อยกว่า 500 ปี และยังคงความไพเราะงดงามแห่งเสียงอันเป็นทิพย์มาถึงปัจจุบัน เครื่องดนตรีแห่งหัวใจนี้ได้ทำหน้าที่จรรโลงไว้ซึ่งความงดงามของหัวใจผู้บรรเลง กระแสธารแห่งความรักและความภักดีอันบริสุทธิ์ศรัทธาที่หล่อไหลจากต้นกำเนิดในอินเดียโบราณผ่านกาลเวลาอันยาวนานมาถึงภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และท้ายที่สุดหลงเหลือไว้ในวัฒนธรรมล้านนา จากความรุ่งเรืองจนถึงขีดสุดมาจนถึงยุคสมัยแห่งการตกผลึกที่ได้รับการสืบสานตำนานไว้ ในท่ามกลางกระแสแห่งความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและวัฒนธรรมตะวันตก หรือแม้แต่ชาติที่สร้างกระแสความนิยมทางวัตถุที่เข้ามาสู่สังคมไทย กระแสเสียงอันเป็นทิพย์ของวีณาธิริศวะนี้ก็ยังคงเป็นประจักษ์พยานถึงความเสถียรของท่วงทำนองดนตรีและ มหาปรัชญาอันสูงส่งตลอดมา

บรรณานุกรม

- กรมศิลปากร. (2522). **อนิรุทธคำฉันท์**. (พิมพ์ครั้งที่ 4) กรมศิลปากร พิมพ์จำหน่าย. กรุงเทพฯ-เรื่องอุไร กุศลาสัย. (2547). **การตวิทยา ความรู้เรื่องอินเดียทางวัฒนธรรม**. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สยาม.
- กิ่งแก้ว อรรถากร. (2553). **อุปนิษัท คัมภีร์เพื่อความสงบสคานติ ปัญญาญาณของ พระมุนีอินดู**. กรุงเทพฯ: บริษัททอมรินทร์พรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- เฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี. (2548) **ดนตรีอินเดีย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์.
- ธิดา สาระยา. (2554) **ประวัติศาสตร์มหาสมุทรอินเดีย**. กรุงเทพฯ: ด้านสุทธการพิมพ์.
- ไพฑูรย์ ดอกบัวแก้ว. (2543) **อุสสาบารส: โคลงต้นล้านนา**. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุภัทรดิศ ดิสกุล (หม่อมเจ้า). (2553) **ประวัติศาสตร์ศิลปะประเทศไทยใกล้เคียง อินเดีย ลังกา ขวาจาม ขอม พม่า ลาว** (พิมพ์ครั้งที่ 6). นนทบุรี: โรงพิมพ์มติชนปากเกร็ด.
- Huyler,S., P.,(1985) **Village India**. Japan: Harry N. Abrams, Inc., New York,.